

swedsec

ÅKU 2023

ÅRLIG KUNSKAPSUPPDATERING

2022-10-03

Innehåll

Inledning	2
Den årliga kunskapsuppdaterings funktion	2
Struktur för ÅKU	2
Kognitiva nivåer	2
Ämnen ÅKU 2023	3
Repetitionsämnen	4
Amorteringsregler	4
Uppskovsregler vid bostadsförsäljning	4
Gåvor med stöd av fullmakt	5
Banksekretess dödsbo	5
Livsval påverkar framtida pensionsnivå	5
Inflation	6
Produktstyrning	6
Aktieblankning	7
Nyheter	8
Tryggare bostadsrätt	8
Cybersäkerhetsstyrning	8
Fondtorget i premiepensionssystemet	9
Hållbarhet	9
Etikfall	10
Intressekonflikter vid försäljning av egna produkter	10

Inledning

Den årliga kunskapsuppdaterings funktion

För att ha en aktiv Swedsec-licens krävs att licenshavaren varje år gör en årlig kunskapsuppdatering (ÅKU) inom ämnen som Swedsecs prövningsnämnd har valt ut. Kunskapskraven för ÅKU innehåller såväl nya företeelser eller regler som repetition av ämnen från de olika licensieringstesterna.

Struktur för ÅKU

Swedsec har ett system med yrkesanpassade licensieringstester. Även ÅKU ska vara anpassad till yrkesroll. ÅKU 2023 innehåller totalt 13 ämnen.

För att säkerställa att licenshavarna både uppdaterar befintliga kunskaper och tar del av nyheter i såväl kunskapskraven som generella nyheter på marknaden är ämnena för ÅKU 2023 indelade i tre avsnitt:

- Repetitionsämnen, dvs ämnen från kunskapskraven för licensieringstesterna som Swedsecs prövningsnämnd bedömt bör repeteras av licenshavarna.
- Nyheter: Nya ämnen i kunskapskraven, dvs ämnen som har föranlett förändringar i kunskapskraven för licensieringstesterna i samband med de senaste uppdateringarna, och andra aktuella ämnen som bedöms vara relevanta, men som inte ingår i kunskapskraven för licensieringstesterna.
- Etikfall, som skildrar olika situationer som licenshavarna kan möta i sitt arbete och som innehåller dilemman där det ibland inte finns ett rätt svar utan där situationen är mer komplex.

Varje licenshavare ska genomföra kunskapsuppdatering av de ämnen som är markerade för respektive yrkesroll i matrisen nedan. Den som arbetar med till exempel både investeringsrådgivning och bolån ska genomföra ämnen för båda rollerna.

Kognitiva nivåer

Kunskapskraven för ÅKU ska fungera som stöd vid utformning av utbildningar och uppgiftskonstruktion. Förutom utbildningsmoment ska ÅKU innehålla kontrollfrågor. I beskrivningen till varje ämne framgår vilken kognitiv nivå licenshavaren förväntas ha uppnått efter att ha genomfört kunskapsuppdateringen. I tabellen nedan beskrivs olika kognitiva nivåer.

Nivå	Förklaring
Känna till (K)	Licenshavaren ska känna till och komma ihåg begrepp, definitioner och faktauppgifter.
Förstå (F)	Licenshavaren ska förstå och kunna förklara olika samband och sammanhang.
Tillämpa (T)	Licenshavaren ska kunna använda till exempel formler, regler, lagar och metoder.

Ämnen ÅKU 2023

Ämne	Ledning och kontrollfunktioner ^A	Rådgivare ^B	Specialister ^C	Bolån ^D	Informationsgivare ^E
Repetitionsämnena					
Amorteringsregler				X	
Uppskovsregler vid bostadsförsäljning				X	
Gåvor med stöd av fullmakt		X		X	X
Banksekretess dödsbo		X		X	X
Livsval påverkar framtida pensionsnivå		X			
Inflation	X	X	X	X	
Produktstyrning	X		X		
Aktieblankning	X	X	X		
Nyheter					
Tryggare bostadsrätt				X	
Cybersäkerhetsstyrning	X				
Fondtorget i premiepensionssystemet		X			X
Hållbarhet	X	X	X		X
Etikfall					
Intressekonflikter vid försäljning av egna produkter	X	X	X		X

^A Personer som arbetar i ett företags ledning eller kontrollfunktioner inom värdepappersmarknaden, till exempel verkställande direktörer och andra ansvariga chefer, compliance officers samt vissa befattningar inom riskkontroll och andra kontrollfunktioner.

^B Personer som arbetar med finansiell rådgivning till konsumenter eller investeringsrådgivning till kunder och/eller personer som arbetar med försäkringsdistribution avseende livförsäkringar med sparmoment till privatpersoner och företag, till exempel privatrådgivare, företagsrådgivare och Private Banking-rådgivare.

^C Personer som arbetar inom olika typer av specialistfunktioner inom värdepappersområdet, till exempel fond- och portföljförvaltare, analytiker och aktiemäklare.

^D Personer som arbetar med att sätta samman, erbjuda, bevilja, förmedla eller ge råd om bostadskrediter till konsumenter, till exempel bolånerådgivare och kredithandläggare.

^E Personer som ger information om finansiella instrument, investeringstjänster eller sidotjänster utan att ge investeringsrådgivning.

Repetitionsämnen

Amorteringsregler

Syftet med ämnet är att repetera utvalda delar av amorteringsreglerna, speciellt sådana som uppfattas som krångliga både av rådgivare och kunder. *En översyn av amorteringsreglerna pågår och bör beaktas när utbildning för ÅKU tas fram.*

Frågor som ofta uppkommer:

- Om en kund amorterar t ex 100 000 kr, vilket leder till att den hamnar i ett nytt amorteringsspann, vad blir den nya amorteringstakten (0, 1, 2 eller 3 procent) och på vilket belopp ska amorteringen tillämpas?
- Vad händer om samma kund utökar sina lån?
- Vad händer med det amorteringsgrundande värdet om bostaden vid ett senare lånetillfälle får ett lägre marknadsvärde?
- När får kunden värdera om bostaden i syfte att ändra amortering?
- Vilka värden får man ändra och vilka datum styr?
- Vid en omfattande renovering: vad krävs för att få ändra amortering, vem avgör?

Licenshavaren ska:

- förstå varför amorteringskravet finns och kunna tillämpa det och därmed förstå vilka lån som omfattas.
- Förstå och kunna förklara begreppet amorteringsgrundande värde, skuldkvot och reglerna kring detta samt veta hur man beräknar amorteringsgrundande skuld och skuldkvotsgrundande kreditbelopp.
- kunna tillämpa regelverket om när ny värdering får göras.

Läsanvisningar:

FFFS 2016:16 Finansinspektionens föreskrifter om amortering av bolån [2016:16 | Finansinspektionen](#)

FFFS 2017:23 Föreskrifter om ändring i Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2016:16) om amortering av krediter mot säkerhet i bostad [2017:23 | Finansinspektionen](#)

Uppskovsregler vid bostadsförsäljning

När det gäller uppskov vid bostadsförsäljning har reglerna varierat de senaste åren. Syftet med ämnet är att repetera vad som är maximalt uppskov och vad skatten är på den del av vinsten man betalar in.

Frågor som ofta uppkommer:

- Hur stort är det maximala uppskovet och vad är skatten på den del man betalar in?
- Om två personer säljer var sin bostad och båda har uppskov sedan tidigare och sedan flyttar ihop, hur fungerar uppskovsreglerna då?
- Vad händer om man köper en billigare bostad?
- Vad gäller för att kunna få uppskov?

Licenshavaren ska kunna tillämpa reglerna för hur bostäder och fritidshus beskattas vid försäljning samt vad som gäller vid uppskov.

Läsanvisningar:

Skatteverkets uppskovsguide: [Uppskov med skatten när du sålt din bostad | Skatteverket](#)

Skatteverkets beräkningssida: [Beräkningshjälp för din bostadsförsäljning | Skatteverket](#)

Gåvor med stöd av fullmakt

Gåvor som en fullmaktshavare vill utföra med stöd av en framtidsfullmakt

Då lagen om framtidsfullmakter är en relativt ny lagstiftning ställer kunderna många frågor till rådgivare och jurister. Det är vanligt förekommande att barn som är fullmaktshavare med stöd av en framtidsfullmakt vill föra över större delen av fullmaktsgivarens bankmedel till sig själv och sina syskon eller på annat sätt gynna sig själv med stöd av framtidsfullmakten.

Licenshavaren ska känna till att en framtidsfullmaktshavare som huvudregel inte kan ge gåvor med stöd av framtidsfullmakten, med undantag för gåvor till annan än sig själv och det rör sig om mindre gåvor och personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till fullmaktsgivarens ekonomiska villkor. De flesta framtidsfullmakter som uppvisas på bankkontor är utformade som generalfullmakter som saknar villkor om gåvor. Vid nyss nämnda framtidsfullmakt bör licenshavare känna till att gåvotransaktioner av större slag ska nekas.

Läsanvisningar:

https://www.swedishbankers.se/media/5091/2110_faktablad_framtidsfullmakt.pdf

Lagen om framtidsfullmakter

Prop. 2016/17:30

Gåvor som en fullmaktshavare vill utföra med stöd av en vanlig bankfullmakt efter att kunden har förlorat sin rättshandlingsförmåga

Licenshavaren behöver känna till vad begreppen behörighet, befogenhet och rättshandla innebär.

En fullmaktshavare ska som huvudregel agera för fullmaktsgivarens bästa och räkning. Vad som utgör den yttre behörigheten framgår av fullmaktstexten. Vid extra ordinära eller avvikande transaktioner exempelvis stora gåvor till annan bör fullmaktsgivaren kontaktas för kontroll av befogenheten.

Licenshavaren ska känna till att större restriktivitet bör iakttas gällande vilka rättshandlingar som får utföras med stöd av en vanlig fullmakt om det finns kännedom om att fullmaktsgivaren har förlorat sin rättshandlingsförmåga. Särskild restriktivitet bör beaktas vid extraordinära eller avvikande transaktioner då befogenheten inte kan kontrolleras med fullmaktsgivaren.

Läsanvisningar:

Avtalsrätt I, Adlercreutz Gorton

Grönfors, Dotevall, kommentaren till avtalslagen 2 kap 10§

Almén, T, kommentar till avtalslagen

Prop. 2016/17:30 s. 19

Banksekretess dödsbo

Licenshavaren ska känna till vem eller vilka som är behöriga att företräda ett dödsbo samt vem eller vilka personer som därmed kan inhämta information om transaktioner avseende ett dödsbo.

Licenshavaren ska även känna till vad som gäller för utlämnande av transaktioner från och med dödsdagen respektive transaktioner före dödsdagen. Licenshavaren ska känna till att det som huvudregel råder banksekretess för transaktioner före dödsdagen. Licenshavaren ska känna till i vilka situationer och för vilka transaktioner det går att göra undantag från banksekretessen, det vill säga när det gäller uppgifter som behövs för utredning eller förvaltning av dödsboet.

Läsanvisningar:

Prop.2002/03:139 s 478

Per-Ola Jansson, Banksekretess och annan finansiell sekretess, s 174-176

Livsval påverkar framtida pensionsnivå

Licenshavaren ska förstå att det allmänna pensionssystemet är uppbyggt så att varje individs framtida pension följer dennes livsinkomst och därför påverkas av ett stort antal faktorer. Utöver yrke, och därmed samman-

hängande lönenivå, påverkas den framtida pensionsnivån av andra val och omständigheter: exempelvis studietid, deltidsarbete, föräldradedighet, sjukdom m m. Licenshavaren ska förstå och kunna förklara vad man som enskild individ kan göra för att påverka sin framtida pension, och även hur man kan göra för att jämna ut eventuella skillnader i pensionsnivån mellan makar (dvs att man kan överföra premiepensionsrätt och att man kan välja efterlevandeskydd för premiepensionen).

Läsanvisningar:

<https://www.pensionsmyndigheten.se/nyheter-och-press/nyheter/jamstallda-inkomster-ger-jamstallda-pensioner>
(anger bl a hur man kan välja att överföra premiepensionsrätter mellan makar)

<https://www.privataffarer.se/rapport-pensionsfallor-sanker-pensionen-30-procent/> (redovisar ett antal vanliga "pensionsfällor" som bl a deltidsarbete, tidigt uttagen pension och sen etablering på arbetsmarknaden)

Pensionsmyndighetens rapport nr 4 "Kan pensionerna bli mer jämställda?"

<https://www.pensionsmyndigheten.se/statistik-och-rapporter/rapporter/kan-pensioner-bli-mer-jamstallda-2022>

Inflation

Under lång tid har inflationen i både Sverige och omvärlden varit mycket låg. Centralbanken världen över har därför bedrivit en aktiv penningpolitik med historiskt låga räntor för att försöka få upp inflationen till inflationsmålet på två procent. Under 2022 har dock förutsättningarna förändrats, och situationen är nu snarare den omvända. Priserna stiger i relativt snabb takt på en rad olika varor och tjänster, och räntorna förväntas stiga på både kort och lång sikt. Orsakerna är komplexa och globala och har att göra med förändringar i både efterfrågan och utbud. Mot bakgrund av detta nya läge är det viktigt att licenshavaren har en god förståelse för inflationens bakgrund och dynamik och dess tänkbara effekter på såväl ekonomin som helhet som hushållens privatekonomi.

Licenshavaren ska därför förstå:

- på vilka olika sätt man kan definiera och mäta inflationen i ekonomin
- hur de olika prisindex som förekommer i den svenska kontexten är konstruerade
- vad som menas med nominella variabler och reala variabler, och då särskilt priser och räntor
- skillnaden mellan efterfrågedriven inflation och utbudsdriven inflation
- hur en hög inflation kan påverka den globala och den svenska makroekonomin på kort sikt
- vilka effekter en hög inflation kan förväntas få på räntemarknaden
- på vilka sätt en hög inflation kan tänkas påverka hushållens privatekonomiska situation
- hur ekonomisk politik kan användas för att motverka en hög inflationstakt

Läsanvisning:

Vår ekonomi: en introduktion till samhällsekonomi, Eklund, 2020, ISBN: 978-91-44-140858

Produktstyrning

I ett viktigt beslut har Finansinspektionen ("FI") återkallat samtliga tillstånd att driva värdepappersrörelse och tillstånd för sidotjänster bl a efter att bolaget i fråga ("Bolaget") ansågs ha brutit mot en rad centrala kundskyddsbestämmelser när det har sålt riskfyllda företagsobligationer till icke-professionella kunder. Bland de brister som FI konstaterade fanns brister i efterlevnaden av reglerna om produktstyrning. FI skrev bl a: "För att säkerställa att det finns ett fullgott kundskydd --- vid investeringsrådgivning, har lagstiftaren ställt upp en rad uppföranderegler". "De relevanta uppförandereglerna handlar framför allt om produktstyrning, lämplighetsbedömning och lämplighetsförklaring, tredjepartsersättning, intressekonflikter och information till kund. Gemensamt för dessa regler är att de på ett eller annat sätt syftar till att säkerställa att det är kundernas intresse som styr rådgivningen. Institutets, anknutna ombuds eller anställdas intressen får alltså inte påverka den rekommendation som lämnas till kunden. Andra bestämmelser av betydelse för kundskyddet finns också i regleringen om regelefterlevnad, tillsyn över anknutna ombud samt intern styrning och kontroll."

När det gäller produktstyrning konstaterade FI att bestämmelserna om detta härrör från Mifid 2 och Kommissionens delegerade direktiv (EU) 2017/593 av den 7 april 2016 (delegerade direktivet). Direktivens bestämmelser i denna del har genomförts i svensk rätt genom lagen om värdepappersmarknaden och Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2017:2) om värdepappersrörelse (värdepappersföreskrifterna). För vägledning om hur kraven för produktstyrning ska tillämpas har Esma antagit Riktlinjer för produktstyrningskraven i Mifid II, ESMA 35-43-620 SV ("Esmas riktlinjer om produktstyrning"). Bestämmelserna gäller för både värdepappersinstitut som producerar finansiella instrument och värdepappersinstitut som distribuerar finansiella instrument till kunder. Syftet med reglerna om produktstyrning är att öka kundskyddet genom att se till att berörda företag beaktar kundens intressen redan när ett finansiellt instrument tas fram. Reglerna innebär att ett värdepappersinstitut som producerar ett finansiellt instrument ska ha en intern process för att godkänna varje finansiellt instrument det producerar innan instrumentet släpps på marknaden. Kravet innefattar framför allt att

- fastställa en målgrupp av slutkunder för det aktuella finansiella instrumentet,
- säkerställa att instrumentet är utformat för att uppfylla behoven hos den målgruppen,
- distributionsstrategin är lämplig i förhållande till den samt
- rimliga åtgärder vidtas för att säkerställa att instrumentet distribueras till målgruppen (se 8 kap 13 § och 9 kap 11 § LV).

Ett värdepappersinstitut som inte har producerat det finansiella instrumentet utan endast distribuerar det omfattas också av krav på produktstyrning. Sådana institut ska i sin produktstyrning använda den information som de fått från producenten om den målgrupp som producenten fastställt, samt den information institutet har om de aktuella kunderna (se 5 kap 19 § värdepappersföreskrifterna).

Läsanvisning:

<https://www.fi.se/contentassets/df6f8ed2c19e44e2812d9d7af0441b1f/beslut-19-25079.pdf>

Det finns närmast identiska produktstyrningskrav för försäkringsdistributörer, dvs för dem som producerar och/eller distribuerar försäkringsprodukter (såväl investeringsbaserade försäkringsprodukter som andra försäkringar), genom reglerna i försäkringsdistributionslagen, FI:s föreskrifter om försäkringsdistribution (FFFS 2018:10) samt EU-förordningen 2017/2358 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/97 vad gäller produkttillsyns- och styrningskrav för försäkringsföretag och försäkringsdistributörer.

Licenshavaren ska kunna tillämpa dessa regler om produktstyrning.

Aktieblankning

Licenshavaren ska känna till

- vad blankning av aktier innebär och vilket syfte blankning har som placeringsstrategi,
- vad s k nakenblankning är och under vilka förutsättningar nakenblankning är tillåten,
- vilka konsekvenser ett aktielån får för äganderätt, rösträtt, utdelning och nyemissioner i de aktuella aktierna samt vilka huvudsakliga rättigheter och skyldigheter den som lånar in resp lånar ut aktier får i övrigt,
- vad som menas short squeeze och vilka konsekvenser det kan få för den som har blankat aktier och för aktiepriset,
- att det har förekommit att investerare på sociala medier uppmanats att köpa aktier i blankade bolag, bland annat med det angivna syftet att framkalla en short squeeze (jämför haussandet av det amerikanska bolaget Gamestop på forumet Reddit) samt den diskussion som uppstått kring lagligheten och lämpligheten av det (övergripande kunskap),
- vad som menas med så kallade blankrapporter och de intressekonflikter som kan uppstå när ett företag som blankat en aktie sprider en blankrapport eller på annat sätt uttalar sig offentligt om aktiens värde.

Läsanvisning:

<https://www.fi.se/sv/marknad/investerare/blankning/>

Nyheter

Tryggare bostadsrätt

Det har uppmärksammats en del brister i konsumentskyddet på bostadsrättsmarknaden under senare år. Detta samtidigt som det skett en omfattande prisökning, vilket medför att de privatekonomiska riskerna i samband med förvärv och innehav av bostadsrätt ökat markant sedan bostadsrättslagens tillkomst. I syfte att åtgärda bristerna har förändrade och nya regler genomförts i bland annat bostadsrättslagen.

Licenshavaren ska känna till de nya reglerna som i stora drag går ut på följande:

- Vid förvärv av nyproducerad bostadsrätt ska en förhandstecknare få bättre information om förhandsavtalet och de risker som är förknippade med det. En betänketid om minst sju dagar ska gälla för erbjudandet.
- Den beräknade tiden för upplåtelse av en lägenhet med bostadsrätt, som anges i ett förhandsavtal, ska inte få omfatta ett tidsintervall om mer än tre månader.
- Ett upplåtelseavtal som innebär att bostadsrättshavaren inte får tillträde till lägenheten i samband med upplåtelsen ska innehålla ett bestämt datum för tillträde.
- En medlem i en bostadsrättsförening ska inte kunna ha mer än en röst på föreningsstämman.
- En bostadsrättsförenings årsredovisning ska innehålla särskild information som är till nytta för föreningens intressenter. Här kan nämnas att förvaltningsberättelsen ska redovisa såväl årsavgift som skuldsättning per kvadratmeter.
- Vid försäljning av en bostadsrätt ska mäklaren i objektsbeskrivningen redovisa bostadsrättens andel av föreningens nettoskuldsättning.

Regelförändringarna träder i kraft den 1 januari 2023. De regler som avser skärpning av kraven på den ekonomiska planen och på de intygsgivare som granskar planen träder i kraft 1 januari 2024.

Läsanvisningar:

Länk till Regeringens proposition 2021/22:171,

<https://www.regeringen.se/494e49/contentassets/5c5a9347f5cf4eb9b5fcb0123cfbdf22/tryggare-bostadsratt-prop.-202122171.pdf>

[Nya regler för bostadsmarknaden - det här gäller | SvD](#)

Cybersäkerhetsstyrning

Dora-förordningen

I maj 2022 gjordes en preliminär överenskommelse mellan ministerrådet och EU-parlamentet om en förordning för att stärka finansmarknadens operationella motståndskraft för cyberrisker ("Dora-förordningen"). Huvudmotivet är dels ett ökat behov av reglering och tillsyn i ljuset av den växande sårbarheten för cyberrisker, dels ett behov av större enhetlighet i regelverken, både mellan delsektorer av finansmarknaden och mellan EU-länderna. Den föreslagna regleringen riktar sig till alla typer av reglerade finansiella företag. Förslaget innehåller ett generellt krav på dessa företag att ha kontroll över alla sina it-relaterade risker. Förordningen ställer krav på de finansiella företagen att ha tillräckliga processer, system och styrdokument på plats för att hantera dessa risker. Dessutom innehåller förslaget till ny förordning regler som tydliggör företagets ansvar även för den del av it-verksamheten som kan ha lagts ut till en tredje part. Förordningen ställer krav på att tredjepartsrisker ska ingå som en integrerad del av de finansiella företagets riskramverk. Det ställs bland annat krav på dokumentation och att de finansiella företagen ska värdera de risker som kan uppkomma till följd av att en viss verksamhet läggs ut. De europeiska tillsynsmyndigheterna får i uppdrag att övervaka de tredjepartsleverantörer som bedöms som kritiska. Genom denna förordning skapas mer enhetliga regler för aktörerna inom den europeiska finansiella sektorn.

Licenshavaren ska känna till reglerna i den nya förordningen, inklusive vilka krav som ställs på finansiella företags arbete med operationell motståndskraft mot cyberrisker.

Läsanvisning:

Länk till förslaget [pdf \(europa.eu\)](https://europa.eu)

Fondtorget i premiepensionssystemet

Nya regler som reglerar ett upphandlat fondtorg för premiepensionen har trätt i kraft (i juni 2022). Fondtorget syftar till att erbjuda pensionssparare en valfrihet i fråga om hur deras fondmedel ska placeras och att göra premiepensionssystemet tryggare genom att stänga ute oseriösa aktörer. Samtidigt har en ny myndighet – Fondtorgsnämnden – inrättats. Fondtorgets uppgift är att upphandla kostnadseffektiva, hållbara och kontrollerbara fonder av hög kvalitet och med en sådan spridning att det alltid finns en valfrihet för pensionssparare och pensionärer som vill välja fonder till sin premiepension. Fondtorgsnämndens uppgift är i övrigt att förvalta fondtorget.

De pensionssparare som valt fonder, som efter upphandling av Fondtorgsnämnden inte längre erbjuds på fondtorget, ska informeras om detta och ges möjlighet att välja en eller flera nya fonder inom en viss angiven tid. Om spararen inte gör något val inom rimlig tid (vilket avgörs av Fondtorgsnämnden), förs spararens fondmedel över till en fond som är likvärdig med den tidigare valda fonden. Om det inte finns någon likvärdig fond eller om det av andra skäl är svårt att utse en likvärdig fond, ska medlen föras över till förvalsalternativet, dvs till AP7 Såfa (som förvaltas av statliga 7:e AP-fonden och är en global fondportfölj).

Samma förfarande gäller i andra fall när ett fondavtal löper ut, sägs upp eller hävs. Om det finns särskilda skäl, får medlen placeras i förvalet utan att pensionsspararen först har getts möjlighet att bestämma hur medlen ska placeras.

Licenshavaren ska förstå de nya reglerna om fondval för premiepensionen.

Hållbarhet

Hållbara investeringar är ett område där utvecklingen går fort. Olika aktörer riktar alltmer fokus på området, allt från privatpersoner som investerar till noterade bolag, fond- och kapitalförvaltare samt myndigheter och lagstiftare.

Syftet med ämnet är att repetera grundläggande kunskaper kring hållbara investeringar, existerande lagar och regler samt olika sätt att ta hänsyn till hållbarhet i kapitalförvaltning. Dessutom att skapa kunskap kring de nya lagar som trätt i kraft och som påverkar såväl kapitalförvaltare, t ex fondbolag, som rådgivare i kundsituationen.

Förutsättningar för rådgivning om hållbarhet, t ex lagar och regler, taxonomi

- Licenshavaren ska förstå och kunna förklara de mest kända förkortningarna inom hållbarhet och finans, såsom SDG, ESG och PRI.
- Licenshavaren ska känna till syftet med Parisavtalet och takten i genomförandet.
- Licenshavaren ska känna till EU:s gröna taxonomi, dess syfte, omfång och avgränsningar, dvs vilka typer av bolag och branscher som omfattas idag och framöver.
- Licenshavaren ska känna till disclosureförordningen (SFDR), dess syfte och vilka typer av finansiella produkter och tjänster som omfattas. Licenshavaren ska känna till disclosureförordningens definition av finansiella produkter som
  - 1. främjar miljörelaterade eller sociala egenskaper enligt artikel 8 (s k ljusgröna) eller
  - 2. har hållbar investering som mål enligt artikel 9 (s k mörkgröna).
- Licenshavaren ska också känna till de nya reglerna i Mifid 2 gällande inhämtande av kunds hållbarhetspreferenser samt förstå hur rådgivning ska bedrivas utifrån det.
- Licenshavare (ledning och kontrollfunktioner) ska även känna till gällande regler för redovisning, rapportering och upplysningar av hållbarhetsrelaterad information samt den vägledning som gäller kring hur tillsynsarbetet kring detta ska bedrivas.

Olika sätt att ta hänsyn till hållbarhet i investeringar

Licenshavaren ska känna till vanliga metoder som fondförvaltare kan använda för att bedriva hållbarhetsarbete, som t ex utslutning av placeringar i portföljen, att välja hållbara placeringar och försök att påverka företaget via aktivt deltagande på bolagsstämmor, i dialog eller via andra forum.

Läsanvisningar:

Vad innebär det att spara hållbart? - Fondbolagens förening

Ledning och kontrollfunktioner:

esma34-45-1427_supervisory_briefing_on_sustainability_risks_and_disclosures.pdf

ESMA provides supervisors with guidance on the integration of sustainability risks and disclosures in the area of asset management (europa.eu)

Etikfall

Intressekonflikter vid försäljning av egna produkter

Emma är placeringsrådgivare på en bank. Hon har nu bokat ett möte med en ny kund, John. Han är i 30-årsåldern och har nyligen ärvt en större summa pengar. Han säger att han vill få bra utväxling på pengarna och att han fr o m nu avser att investera aktivt och engagerat på värdepappersmarknaden. Han förklarar att han är "nybörjare"; han har endast handlat med värdepapper i begränsad omfattning och den senaste affären skedde för drygt fem år sedan. Han arbetar som konsult inom bygg- och anläggningssektorn och har därför, menar han, en god kunskap om fastighets- och råvarumarknaden, som han även är särskilt intresserad av. Han vill därför gärna lägga en stor del av sina pengar i fonder med sådan inriktning, och särskilt i fonder som inriktar sig på infrastruktur och investeringar inom förnybar energi, samt råvaror som behövs för det. Han förklarar att han löpande kommer följa börsens utveckling men vara relativt långsiktig. Han bedömer att han kommer handla med värdepapper någon gång i månaden.

Banken har ett stort utbud av fonder från bankkoncernens fondbolag (nedan: egna fonder) och erbjuder även i viss omfattning fonder och andra värdepapper som tagits fram av andra företag. Bankens internrevision har nyligen granskat bankens utbud och produktstyrning av värdepappersutbudet och har gett grönt ljus. Dessutom har Finansinspektionen gjort en mindre stickprovskontroll utan anmärkningar. Banken och dess rådgivare känner sig därför trygga i att man kan stå för sitt utbud och i att banken erbjuder bra produkter.

Efter det att Emma genomfört en lämplighetsbedömning av John konstaterar Emma att det i bankens fondsortiment finns vissa specifika börshandlade fonder som är lämpliga för John. Emma är en mycket erfaren rådgivare och har tidigare arbetat som investeringsanalytiker. Dessutom handlar hon själv frekvent med värdepapper. Även hennes egna erfarenheter talar för att fondvalet är lämpligt för John och att det ligger i hans bästa intresse att investera i fonderna.

Emma kan dock inte komma ifrån att det är något som skaver lite. Hon känner nämligen till att det finns en konkurrent till banken som har ett liknande fonder inom de aktuella inriktningarna. Dessa fonder ingår inte i bankens utbud. Konkurrentens fonder på området har fått högre betyg än banken av de oberoende ratingföretag som granskar fonder. Dessutom är konkurrentens förvaltningsavgift lägre än bankens, 1 procent jämfört med 1,50 procent. Bland annat mot den bakgrunden anser Emma att konkurrentens fonder är minst lika bra, och förmodligen något bättre, än bankens fonder. Hon väljer dock att rekommendera John att placera i bankens fonder.

Efter någon månad kontaktar John Emma i ett annat bankärende. Emma passar då på att fråga hur det går med fondinvesteringarna. Det blir då klart för Emma att John är mycket aktiv i handeln med fondandelarna - han handlar nu dagligen och uppträder ofta som en "daytrader". Han är även villig att ta högre risker än som framkommit vid lämplighetsbedömningen - han har valt fonder med en risknivå 6-7 av 7 i stället för risknivå 4-5 som Emma

rekommenderat. Dessa fonder tar även ut betydligt högre förvaltningsavgift än de fonder som han köpte initialt. Emma konstaterar att John har blivit passandebedömd genom bankens applikation innan han har genomfört sina transaktioner. Han säger nu till Emma att han inte anser att hans handelsmönster innebär en förändrad risknivå jämför med den risknivå han ville ha vid rådgivningen. Han menar också att han hela tiden agerat utifrån Emmas rådgivning. När Emma tar upp att han växlat upp till risknivå 6-7 och att han väljer fonder med ökad förvaltningskostnad verkar han inte förstå hur riskskalan ska tolkas eller hur förvaltningskostnaden påverkar avkastningen. Han säger att det i vart fall saknar betydelse för honom. Han passar på att beklaga sig lite. Han tycker att en stor del av hans vinster går till bankens courtage för handeln, som han anser är alldeles för högt.

Emma har tidigare under dagen diskuterat bankens courtagenivå med en annan kund. Den kunden hade frågat Emma vad konkurrenternas courtage ligger på. Eftersom hon själv ibland handlar via bankens konkurrenter kände hon till att vissa av dem erbjuder lägre courtage än banken, vilket hon berättade för kunden. I samtalet med John valde hon dock att inte nämna någonting om courtagenivån hos andra institut.

Att diskutera

Var Emma skyldig att upplysa John, eller borde Emma ha upplyst John, om att bankens konkurrenter erbjöd fonder som kanske (men inte säkert) kunde vara ännu lämpligare än bankens? Om att konkurrenterna hade lägre förvaltningsavgifter än banken? Spelar det någon roll för bedömningen om Emma privat hade en liknande placeringsinriktning som John och om hon själv har valt att köpa fondandelar i konkurrentens fonder?

Kravet på banken är att den produkt man ger råd om ska vara lämplig för kunden. Så länge banken uppfyller de krav som ställs på banken för att uppfylla det kravet – i fråga om produktstyrning, investeringsrådgivning, att agera i kundens bästa intresse m m – är banken oförhindrad att rekommendera sina produkter. Det finns heller inte någon generell skyldighet för banken att hålla sig närmare uppdaterad om konkurrenternas erbjudanden eller, om man ändå känner till dessa, att informera kunderna om dem.

Som utgångspunkt är det inte i sig relevant om Emma i exemplet privat hade valt att köpa konkurrentens fondandelar. Det avgörande är som sagt att rådet är lämpligt. Generellt sett bör en rådgivare emellertid vara försiktig med att relatera kundråd till sina egna investeringar. Om kundens investeringar blir misslyckade så kan exempelvis misstanke lätt uppstå om att rådgivaren inte lämnat rådet utifrån en professionellt utförd rådgivningsprocess utan ifrån sina egna subjektiva preferenser.

Antag att Emma ansåg att bankens fonder var bra för John men att konkurrentens fonder (som banken alltså inte sålde) tveklöst var ännu bättre för honom. Hade hon över huvud taget rätt – i förhållande till sin arbetsgivare, dvs banken – att på eget initiativ rekommendera dem? Kan banken vidta arbetsrättsliga åtgärder mot Emma pga detta? *Banken och dess rådgivare har en generell skyldighet att verka för kundens bästa. I enlighet med den är det svårt att se att banken i exemplet kan förbjuda Emma att rekommendera andra produkter än bankens eller att det skulle kunna motivera åtgärder av bestraffande karaktär från bankens sida. (Det innebär som sagt, se ovan, inte att det finns en skyldighet att lämna sådana rekommendationer.)*

Som anställd rådgivare har Emma dock lojalitetsplikt gentemot banken. I det ligger att denna ska verka för bankens bästa (i den mån det inte strider mot kundens intresse eller de regler som gäller m m). Vidare måste rådgivaren leva upp till de krav på professionalitet som kan ställas, exempelvis genom att ha goda kunskaper om bankens eget utbud. Självklart får en rådgivare eller annan anställd inte heller medvetet och utan legitima skäl aktivt motarbeta bankens intressen.

Antag att Emma i stället valde mellan att rekommendera John egna fonder och fonder från ett annat fondbolag, som ingick i bankens utbud. Antag (hypotetiskt) vidare att Emma ansåg att bankens egna fonder hade något bättre analytiker och placeringsinriktning än fonderna från det andra företaget men att valet mellan bankens och det andra företags fonder i praktiken var helt egalt för John, med hänsyn till att banken tog ut högre förvaltningsavgifter. Hade Emma i en sådan situation rätt att rekommendera bankens fonder? Om ja, var hon tvungen att informera om bankens högre förvaltningsavgifter?

Ja, Emma hade här rätt att rekommendera bankens fonder. Eftersom det, åtminstone utåt, fanns en potentiell intressekonflikt är det dock viktigt att hon verkligen var säker på sin sak och att hon noga dokumenterade sin bedömning och att valet stod mellan de olika fonderna.

Om hon hade gjort en korrekt bedömning och landat i att valet av bankens fonder inte medförde risk för att Johns intresse kunde påverkas negativt fanns strängt taget heller ingen skyldighet att informera John om den potentiella intressekonflikten. För att hålla säkerhetsmarginal och undvika risk för tveksamhet om detta kan dock hävdas att hon borde informera om att bankens fonder hade högre förvaltningsavgifter. Denna information framgår förvisso av fondernas faktablad, som rådgivaren ska tillhandahålla kunder. En rådgivare bör dock inte ta för givet att kunden tar till sig den informationen. Den bör ofta även lyftas fram muntligen, i synnerhet om den har betydelse för att belysa eventuella intressekonflikter mellan banken och kunden.

Borde Johns handelsmönster – att han kom att handla mer frekvent och i fonder med högre risknivå och högre förvaltningsavgift än planerat föranleda Emma att göra en ny lämplighetsbedömning? Har det någon relevans att hans själv anser sig ha samma risknivå som Emma rekommenderade och att riskskalan och förvaltningskostnaden saknar betydelse för honom?

Banken bör förstås lyssna på kunden och dennas argument. Bankens lämplighetsbedömning ska dock ske utifrån bankens syn på vad som är lämpligt för kunden. Här står det klart dels att John kom att agera på ett sätt som strider mot vad han hade angett (om önskvärt risktagandet m m) vid den initiala lämplighetsbedömningen, dels att han själv ändå anser att hans handel baseras på rådgivningen. Emma bör därför föreslå att de gör en ny genomgång och lämplighetsbedömning. Det saknar betydelse att John själv anser sig ha samma risknivå. Riskskalan och hur förvaltningskostnaden kan komma att påverka avkastningen är centrala delar i rådgivningen. Emma måste här försäkra sig om att John har förstått innebörden och betydelsen av detta.

Borde Emma ha upplyst, eller var Emma skyldig att upplysa, John om att bankens konkurrenter erbjöd ett lägre courtage än banken? Har det någon betydelse att hon nyss hade informerat en annan kund om det?

Som sagts ovan har banken ingen generell skyldighet att informera om konkurrenters prissättning m m. Banken har allmän skyldighet att behandla kunder lika. Det syftar dock på att lika situationer ska behandlas lika, inte att alla kunder - oavsett omständigheter - ska få exakta samma erbjudanden eller behandling. Att Emma, på en direkt fråga från en annan kund, informerat den kunden medför inte automatiskt att hon måste lämna samma uppgifter till John. Om banken eller Emma på ett organiserat och omfattande sätt hade informerat vissa kunder men inte andra skulle bedömningen dock kunna bli en annan.